

Jul og arbeidstid

Informasjon til tillitsvalgte og medlemmer i HK
november 2014

Varetelling 1. nyttårsdag?

Utvidet åpningstid?

Arbeidstid i romjulen

Søndagsåpent?

Overtidsarbeid

Forskjøvet arbeidstid

og mye mer..

HK

HANDEL OG KONTOR I NORGE

Utvidet åpningstid før jul

Julehandelen vil for mange handelsbedrifter innebære et behov for endring av åpningstidene og økt behov for arbeidskraft.

Vi gjør oppmerksom på at alle endringer i arbeidstid, bruk av overtid/mertid og bruk av ekstrahjelp/midlertidig ansatte, skal drøftes med de tillitsvalgte. Bestemmelser om arbeidstid er omtalt i arbeidsmiljølovens kapittel 10 og i helligdagsfredloven, i tillegg til at alle overenskomster har egne bestemmelser om arbeidstid.

Tariffpartene, dvs. HK, Virke og SAMFO, oppfordrer i en merknad i Landsoverenskomsten til at arbeidstid i anledning julehandelen planlegges i god tid. Det samme prinsippet gjelder også for Butikkoverenskomsten med NHO og andre aktuelle overenskomster.

Søndagsåpent før jul

I følge helligdagsfredloven § 5 kan faste utsalgssteder holde åpent de tre siste søndagene før julaften, og da mellom kl. 14.00 og kl. 20.00. Eventuell arbeidstid og -vilkår disse dagene drøftes og avtales særskilt mellom ledelse og tillitsvalgte, dersom arbeid på disse søndagene før julaften ikke er innarbeidet og tatt hensyn til gjennom skriftlig avtale om gjennomsnittsberegning av arbeidstiden.

Både Virke og HK har gjennom flere år anbefalt at bedrifter som ikke har søndagsarbeid innarbeidet i sin vanlige arbeidstidsordning, gjennomfører (eventuelt) søndagsarbeid før jul ved frivillighet fra de ansattes side, så langt det er praktisk mulig.

Å gjennomføre søndagsarbeid før jul ved frivillighet, vil også være det enkleste, da man dermed slipper å foreta midlertidige endringer i de ansattes ordinære arbeidstid øvrige ukedager. Behandler man derimot søndagsarbeid ved å endre den ordinære arbeidstiden, innebærer det at det arbeides søndag i stedet for en annen ukedag, men uten at den totale ukentlige arbeidstid økes. Arbeidstakere som får ordinær arbeidstid på en søndag, har da rett til fri i til sammen 36 timer en annen dag i samme uke (Virke § 2.2.3. / SAMFO § 3.2.3).

I virksomheter som er bundet av Landsoverenskomsten Virke/HK, og som ikke endrer den ordinære arbeidstid til å omfatte søndagsarbeid, vil arbeid på disse søndagene for heltidsansatte være overtidsarbeid og betales med 100 % tillegg (§ 3.3.). For deltidsansatte vil det etter denne overenskomsten i utgangspunktet være snakk om merarbeid, og dermed ub-tillegg på kr 96,- per time. En deltidsansatt vil ha rett til overtidsbetaling dersom vedkommende arbeider ut over 37,5 timer en enkelt uke og 9 timer den enkelte dag, jf. § 3.1.

I virksomheter som er bundet av Landsoverenskomsten mellom SAMFO og HK (§ 4.1.2) eller Butikkoverenskomsten mellom NHO og HK (§ 11.1) vil både heltids- og

deltidsansatte ha krav på 100 % overtidstillegg, når arbeid på disse søndagene ikke er en del av den ordinære arbeidstidsordningen.

Det er ikke anledning til å pålegge en arbeidstaker arbeidstid på to påfølgende søndager. Det vises her til bestemmelsene i arbeidsmiljøloven § 10-8 (4), hvor det heter at arbeidstaker som har utført søn- og helgedagsarbeid skal ha arbeidsfri følgende søn- og helgedagsdøgn.

Overtidsarbeid

I forbindelse med julehandelen er det alminnelig adgang til å bruke overtidarbeid i detaljhandelen. Når en bedrift i denne forbindelse benytter overtidarbeid / merarbeid, har de ansatte normalt ikke adgang til å motsette seg dette. Bedriften skal imidlertid drøfte nødvendigheten med de tillitsvalgte før overtidarbeidet iverksettes, jf. arbeidsmiljøloven § 10-6 (3). I henhold til arbeidsmiljøloven § 10-6 (10) har arbeidstakere rett til å bli fritatt fra å utføre arbeid utover avtalt arbeidstid når vedkommende av helsemessige eller vektige sosiale grunner ber om det. Arbeidsgiver plikter også ellers å fritta arbeidstakere som ber om det, når arbeidet uten skade kan utsettes eller utføres av andre.

Så vel Landsoverenskomstene (Virke § 3 / SAMFO § 4) og Butikkoverenskomsten NHO (§§ 7 og 11), samt arbeidsmiljøloven (§ 10-6) har bestemmelser som de lokale parter må ta hensyn til og som må følges i forbindelse med overtidarbeid.

Forskjøvet arbeidstid

I følge Landsoverenskomstens bestemmelser (Virke § 2.9. / SAMFO § 3.9) kan det treffes beslutning om at arbeidstiden de siste 14 arbeidsdagene før julaften begynner og slutter inntil 2 timer senere enn det som følger av den vanlige arbeidstidsordningen.

Spørsmålet om forskjøvet arbeidstid skal drøftes med de tillitsvalgte på forhånd, og de ansatte må være meddelt dette med 14 dagers varsel. Arbeidstakere med helsemessige, sosiale eller andre vektige velferdsgrunner skal kunne fritas dersom dette kan skje uten særlige ulemper for virksomheten.

Midlertidig endring av arbeidstiden

Planer om andre midlertidige endringer som ikke er innarbeidet i arbeidstidsordningen, må bedriften drøfte med tillitsvalgte før beslutning treffes (Virke § 2.8. /SAMFO 3.5). Dersom endringen ikke skal vare mer enn 2 dager, er varslingsfristen 1 uke. Skal endringen vare 3 eller 4 dager, er varslingsfristen 14 dager. Disse bestemmelsene gir mulighet til å endre arbeidstiden til den enkelte ansatte innenfor de dagene det jobbes iht. arbeidsplanen. Dersom det er ønskelig eller påkrevd at en ansatt jobber andre dager enn det som fremgår av planen, må arbeidsgiver i så fall basere seg på frivillighet eller pålagt overtid/merarbeid. Bestemmelsene om midlertidig endring av åpnings-/stengetiden kan ikke

anvendes for julaften og nyttårsaften. (Virke § 2.8. / SAMFO § 3.5) Arbeidstakere med helsemessige, sosiale eller andre vektige velferdsgrunner skal kunne fritas for midlertidig endring dersom dette kan skje uten særlige ulemper for virksomheten.

Arbeidstid på julaften og nyttårsaften

Landsoverenskomsten (Virke § 2.10.2. / SAMFO § 3.10.1) har bestemmelse om at ordinær arbeidstid på julaften og på nyttårsaften slutter kl. 13.15. Når arbeidet slutter kl. 13.15 regnes dette som hel dag og betales med ordinær lønn. Arbeid etter dette tidspunkt godtgjøres som overtid og betales med 100 % overtidstillegg. Dersom arbeidet slutter tidligere, kan tiden fram til kl. 13.15 kreves innarbeidet. I følge helligdagsfredloven § 5 må faste utsalgssteder stenge senest kl. 16.00 på julaften. Når det gjelder nyttårsaften er det i helligdagsfredloven ingen særskilte regler om butikkenes stengtids. Det betyr at nyttårsaften er likestilt med lørdag/dag før søn- og helligdag, og utsalgsstedene kan således holde åpent til kl. 24.00 (da helligdagsdøgnet begynner).

Arbeid ut over kl. 13.15 disse dagene vil av mange kunne oppleves som ubekvemt. Dersom det skal holdes åpent/arbeides etter kl. 13.15, bør det derfor i god tid avklares hvem som skal jobbe og hvem som eventuelt skal ha fri. Dette er en anbefaling Virke også gir til sine medlemsbedrifter.

Arbeidstid i romjula

Mange har kortere arbeidstid i romjula. Hvis det ikke er inngått skriftlig avtale om gjennomsnittsberegning av arbeidstiden, hvor kortere arbeidstid på dagene mellom jul og nyttår er innarbeidet, vil arbeidsgiver ikke kunne trekke i lønn. Det er mange som på den måten har fri noen timer hver dag i romjula med lønn. Dagene vil da være vanlige arbeidsdager. Arbeidsgiver kan derfor kreve at de ansatte arbeider som vanlig, også om åpningstiden er kortere. Det er selvsagt mulig å inngå en avtale om kortere arbeidstid i romjula mot at dette innarbeides på et annet tidspunkt.

Varetelling på 1. nyttårsdag

Erfaringsmessig vet vi at en del bedriftsledere ønsker å gjennomføre vareoptelling rundt nyttår. Pålegg fra arbeidsgiver om varetelling på søn- og helgedager, for eksempel på 1. nyttårsdag, vil være brudd på arbeidsmiljøloven. Dette er fastslått i brev fra Arbeidstilsynet. Dersom det skal utføres vareoptelling på 1. nyttårsdag, kan det lovlig kun gjennomføres såfremt det er inngått skriftlig avtale mellom bedriften og tillitsvalgte, jf. arbeidsmiljøloven § 10-10 (4).

Gjennomsnittsberegning av arbeidstid i HKs tariffavtaler – heltidsansatt

Ukentlig arbeidstid: I tariffavtaler er arbeidstiden fastsatt til å være 37,5 timer pr. uke

Månedlig arbeidstid: 37,5 timer x 4 1/3 uker = 162,5 timer

Årsverk: 37,5 timer x 45,5 virkeuker pr . år (fradrag ferie og hellig- og høytidsdager) = 1706,5 timer